

Для покращення стабільності також варто підвищити ефективність і якість послуг та забезпечити економічне зростання на засадах соціальної справедливості, необхідно розв'язати проблеми в системі міжбюджетного фінансування. У перспективі дослідження варто акцентувати увагу на інституційній та правовій базах міжбюджетного фінансування; відстеженню невідповідності між зобов'язаннями за видатками та джерелами фінансування, а також підвищенню стимулів у місцевих органів влади для гарантування надходжень до бюджету.

Ситуація, яка склалася на даний момент в економічному розвитку України, свідчить про те, що централізація в управлінні країною та її економікою безперспективна. Без децентралізації функцій щодо розвитку економіки регіон не може забезпечити налагодження взаємозв'язків територіальних інтересів із загальнодержавними. Кожний регіон, враховуючи власні економічні та соціальні потреби, визначає свою участь у спільному з іншими регіонами вирішенні міжрегіональних проблем.

Для зміцнення фінансової основи органів місцевого самоврядування і надання їм досить широких повноважень необхідно прагнути до досягнення реальної бюджетної самостійності і фінансової децентралізації через удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин, посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів, підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотриманням бюджетного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні // Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. із змінами і доповненнями // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Науменко А.М. Напрями підвищення доходності місцевих бюджетів [Текст] / А.М.Науменко // Фінанси України. – 2009. – №5. – С. 127–131.
3. Інтернет-газета «Zaxid.net» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zaxid.net/category/45>.

Швець О.Ю.

аспірант,

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

МОНІТОРИНГ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У розвинутих країнах банківські установи діють протягом багатьох століть. За результатами аналізу діяльності системи комерційних банків було виявлено, що стрімке погіршення фінансового стану багатьох з них за останні роки було спричинено саме збитками у кредитній діяльності. Існує досить

велика кількість прострочених кредитів, практика багаторазової пролонгації, затримка повернення позик клієнтами банку тощо. Саме це зумовило створення системи регулювання і контролю, яка, на сьогоднішній день, носить назву «Моніторинг кредитних операцій комерційного банку».

Питанням ефективного управління проблемною кредитною заборгованістю банків, мінімізації кредитних ризиків присвячено дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів, зокрема, А. Герасимовича, С. Говорухи, В. Волохова, О. Дзюблюк, В. Пірог, Л. Примостки, Є. Рясних та ін.

Для запобігання можливості виникнення у майбутньому проблемної заборгованості менеджменту банківської установи, на думку Т.М. Болгар, доцільно організувати на місцях моніторинг кредитного процесу та спроможності виконання клієнтом договірних зобов'язань перед кредитором відповідно до розробленої автором цього дослідження методології, яку наведено в табл. 1 [2].

Таблиця 1

Методологія моніторингу кредитного процесу

Етап	Зміст етапу процесу моніторингу	Заходи, що мають вживатися
1	Поглиблений аналіз поточного фінансового стану позичальника за окремими найбільш вагомими узагальнюючими показниками	Кредитним менеджером організовується збір актуальної інформації щодо фінансово-майнового стану позичальника. Здійснюється ретельний аналіз, робляться відповідні висновки.
2	Аналіз висновків сформованих у результаті порівняння поточного фінансового стану позичальника з його фінансовим станом на момент прийняття рішення про надання кредиту.	Зіставлення поточного фінансово-майнового стану позичальника з тим, що мав місце на етапі видачі кредиту. Аналіз отриманої інформації. Розгляд питання щодо доцільності проведення реструктуризації боргу та шляхів співпраці з конкретним позичальником.
3	Обґрунтування подальших перспектив формування рівня платоспроможності позичальника і оформлення відповідних висновків.	Визначення ступеня вірогідності виконання позичальником боргових зобов'язань належним чином. З'ясування питання щодо можливої неспроможності у подальшому дотримуватися вимог кредитного договору.
4	Розробка напрямів подальшої роботи щодо погашення заборгованості за кредитним договором	Узагальнення отриманої інформації, аналіз висновків. Вирішення за необхідності питань щодо діяльності підрозділів у напрямі стягнення прострочених чи інших проблемних боргів

Незважаючи на стрімкий розвиток системи моніторингу кредитних операцій у фінансових установах та усвідомлення керівництва банків у

необхідності впровадження і удосконалення цього процесу існує цілий ряд проблем, який не дозволяє висунути цю систему на новий більш якісний і ефективний рівень, а саме:

1) відсутність достатньої уваги з боку різних авторів до кредитного моніторингу. Більша частина публікацій присвячена тим процесам, які здійснюються до підписання кредитного договору. І навіть якщо автори звертають увагу на подальшу долю позики, то вони описують наслідки, але не вказують шляхи уникнення можливих негараздів та методи їх попередження;

2) не усвідомлення більшою частиною керівництва кредитних установ у важливості моніторингу позик в процесі кредитування. Оскільки, він не тільки забезпечує своєчасність повернення виданих кредитів, але й слідує за сплатою відсотків, які становлять собою основну частину доходів банку, що дозволить у двічі зменшити ризик отримання збитків від надання позики;

3) негативна динаміка збільшення кількості проблемних, неповернених кредитів та недоотриманих відсоткових доходів, що доводить неспроможність банків самостійно усунути цю проблему. Тому все частіше ситуація потребує втручання НБУ.

Зважаючи на ці та інші проблеми Т.М. Болгар запропонував ряд шляхів вирішення недосконалості проведення моніторингу кредитних операцій комерційних банків.

У разі відхилення від терміну повернення, визначеного у кредитному договорі, чи запланованого графіка погашення за кредитом, а також у випадку інших негативних змін у стані позичальника, необхідно переводити кредит у розряд «Спеціальний контроль».

Банк може утримувати кредит у цьому статусі упродовж певного обмеженого періоду часу (науковцем пропонується використання 10 днів як такого строку, що має бути достатнім для проведення необхідних банківських процедур). Якщо після закінчення зазначеного терміну проблему не буде усунуто, однак наявні підстави очікувати повернення кредиту, то кредитний договір класифікується як проблемний і проводиться робота щодо повернення такого боргу. Якщо ж таких підстав немає, то кредит варто класифікувати як безнадійний і вживати заходів щодо ліквідації заборгованості альтернативними шляхами.

Також, з метою якісного проведення роботи у сфері здійснення ризикованих операцій банк зобов'язаний розробити, затвердити, а також впровадити такі окремі внутрішні документи з питань здійснення фінансового моніторингу, що мають оновлюватися на постійній основі з урахуванням змін до законодавства України, а також подій, які можуть вплинути на певні ризики банківської установи:

- Правила внутрішнього моніторингу банку;
- Програма ідентифікації та вивчення клієнтів банку;
- Програма здійснення моніторингу за певним напрямом діяльності банку в процесі обслуговування клієнтів [2].

Загалом, усіх боржників банку можна поділити на чотири умовні групи. Окремою групою, досить значною за обсягами, є шахраї. Як свідчать статистичні дані банківської системи України, найскладніше банкам

повертати борги саме від цієї ланки позичальників – у найкращому випадку вдається повернути 10–15% кредитів [4].

Перспективною формою протидії шахрайству у сфері кредитування, що активно використовується банками розвинених країн, є так званий фрод-моніторинг інформації, отриманої банківською установою під час ведення бізнесу.

Фродом (англ. «fraud») називають шахрайство, яке виявляється в несанкціонованих діях та неправомірному використанні банківських ресурсів. Це моніторинг усієї інформації, вхідної та вихідної, на предмет виявлення зловмисних дій. В Європі переважна частина провідних банків передають функцію фрод-моніторингу аутсорсинговим компаніям. Для оцінки клієнтських запитів на предмет шахрайств прийнято звертатися до спеціалізованих компаній. Як свідчить практика українського банківського бізнесу, фрод-моніторинг в Україні є безсистемним і не являє собою певної комплексної системи. Як правило, функції фрод-моніторингу покладаються на підрозділи ІТ та служби безпеки або на кваліфікованих фахівців.

З огляду на викладене, Т.М. Болгар та З.М. Карасьова пропонують впроваджувати банківським установам України фрод-моніторинг у повсякденній діяльності з протидії погіршенню якості кредитного портфеля. З цією метою необхідно до штатного розпису банку долучити окремих підрозділ, до компетенції якого буде входити робота з моніторингу та протидії ризикам у вигляді несанкціонованого доступу до банківських ресурсів.

Штат підрозділу не має бути надто великим. Окрім керівництва цього відділу, необхідно долучити таку кількість співробітників, щоб один фахівець з фрод-моніторингу міг контролювати портфель кредитування за обсягами 15–25 млн грн. Якщо ж клієнтів у цьому сегменті замало з причин великих обсягів їх кредитування, то фахівець з фрод-моніторингу має обслуговувати портфель кредитів не за сумою, а за кількістю позичальників [2]. Такий підхід чітко визначить навантаження на кожного спеціаліста з фрод-моніторингу та забезпечить якісне виконання покладених на нього функціональних обов'язків.

Сучасні методи мінімізації кредитних ризиків потребують удосконалення. Останнім часом збільшилася кількість неповернених позик не лише з причин фінансових проблем у позичальників, а й з причин заздальгідь запланованих умисних дій щодо неповернення позичок, тобто дій з шахрайськими намірами. Тому питанням виявлення та недопущення таких випадків потрібно приділити велику увагу розробці та створенню методологій, впровадження яких допоможе мінімізувати банкам причину зловживань з цього питання.

Список використаних джерел:

1. Про здійснення банками фінансового моніторингу від 14.05.2003. Постанова Правління Національного банку України № 189 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/doc/?code=z0381-03>.
2. Болгар Т.М. Удосконалення моніторингу банківського кредитного процесу / Т.М. Болгар // Академічний огляд. – 2013. – №2 (39). – С. 36-42

3. Рогожнікова Н.В. Концептуальні підходи до моніторингу як форми спостереження за процесом споживчого кредитування в комерційному банку / Н.В. Рогожнікова // Вісник Університету банківської справи Національного Банку України. – 2010. – № 3(9). – С. 191–192.

4. Сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123614.

Ярошевська О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)*

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ШКАЛ КРЕДИТНИХ РЕЙТИНГІВ

На сучасному етапі розвитку національної економіки важливе значення має діяльність суб'єктів фондового ринку України. Прийняття рішень ними пов'язано з високим ступенем ризику внаслідок невизначеності майбутньої вартості та ліквідності цінних паперів [1, с. 9]. Одним із методів отримання додаткової інформації для прийняття рішень агентами фондового ринку є побудова рейтингів. У розвинутих країнах світу отримання кредитного рейтингу набуло широкого розповсюдження і використовується при випуску державних, муніципальних і корпоративних цінних паперів [2, с. 72].

Національна шкала використовується для оцінки кредитного ризику позичальника – органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання та окремих боргових інструментів – облігацій, іпотечних цінних паперів, позик. Вона має дві групи рівнів – інвестиційний та спекулятивний, і затверджується Кабінетом Міністрів України [3]. Національна рейтингова шкала передбачає градації, що позначаються літерами А, В, С, D, і мають два рівня – інвестиційний і спекулятивний. Також припускається використання знаків «-» або «+» для позначення проміжних категорій рейтингу відносно основних категорій (рівнів).

Рейтинги емітентів і цінних паперів в Україні присвоюють три міжнародні рейтингові агентства: *Fitch Ratings, Moody's i Standard & Poor's*. Визначення рейтингової оцінки міжнародним рейтинговим агентством здійснюється за шкалою, яка прийнята таким агентством. Питання про переваги і недоліки діяльності міжнародних агентств є досить спірним, оскільки використовуються різні технології присвоєння рейтингу і принципи віднесення об'єкта оцінки до того чи іншого класу.

Порівняно з іншими воно має в своєму розпорядженні більш широкий інструментарій рейтингової оцінки, складаючи не тільки кредитні, а й некредитні рейтинги: довгострокових облігацій і привілейованих акцій; емітентів; банківських депозитів; фінансової стійкості банків; фінансової стійкості страхових компаній; внутрішньокраїнові рейтинги; фондів з управління активами; фондів по операціях із нерухомістю тощо [4, с. 137].